

УДК 371 (497.2)

О. А. БОЧАРОВА (д-р пед. наук, проф.)
Горлівський педагогічний інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

БОЛГАРСЬКА СИСТЕМА ОСВІТИ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті розглянуто особливості болгарської системи освіти. Автор визначає основні проблеми, які негативно впливають на розвиток освіти: значне зменшення кількості учнів, що пов'язано з демографічною кризою в країні та короткий термін навчання в школі. Для подолання вищезазначених причин в країні розроблено і впроваджено в дію ряд програм: «Школа – територія учнів», «Модернізація професійної освіти», «Турбота про кожного учня», «Створення сприятливої архітектури середовища», «Рідна мова та культура за кордоном», «Школа без дозволу», «Національна система зовнішньої оцінки стандартів». Особлива увага приділяється підготовці вчителів, комп'ютеризації шкіл та підвищенню рівня знань учнів.

Ключові слова: система освіти, модернізація, демографічна криза, витрати на освіту, кількість учнів, випускники, адаптація системи освіти, підготовка вчителів, заохочення та мотивація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями Проблеми реформування школи є універсальними і стосуються всіх розвинених країн. Програмні та структурні зміни особливо важливі для країн, де відбуваються водночас соціальні та політичні перетворення, які впливають на розвиток та діяльність школи. З 2007 року Болгарія є країною – членом Європейського Союзу. Починаючи з цього часу, значну увагу присвячено модернізації системи освіти. Законодавча робота спрямована на адаптацію системи освіти до потреб мінливого суспільства і вимог Болонського процесу. Реформування супроводжується фінансовими і політичними проблемами країни. На сучасну освітню політику Болгарії впливають, з одного боку, директиви та рекомендації Європейського Союзу, а з іншого – внутрішні проблеми, специфічні для однієї з найбідніших країн ЄС. Статистичні дані свідчать про зниження державних витрат на освіту, зменшення кількості школярів та студентів, що є наслідком демографічної кризи. На сьогодні в Болгарії мешкає 7,350 млн. жителів. Однак з кожним роком населення продовжує неухильно зменшуватися. Більшість населення становлять болгары, 16 % – національні меншини, 9,6 % – турки, 4,6 % – цигани, 83,4 % з них є православними [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Наукове дослідження вищезазначених процесів є актуальним завданням у світлі перспектив інтеграції України у загальноєвропейський освітній простір. Теорія і практика зарубіжного освітнього процесу стала предметом наукового пошуку провідних українських та зарубіжних науковців (Н. Абашкіної, О. Бочарової, В. Вдовенко, Т. Гізи, О. Глузмана, Л. Латун, Б. Мельниченка, В. Міленкової, А. Нонхева, Л. Пуховської).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, теоретичний аналіз наукових праць свідчить, що питання сучасного стану і модернізації болгарської системи освіти ще не були предметом спеціального дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета – розкрити особливості та висвітлити зміни, що відбуваються в системі освіти Болгарії.

Виклад основного матеріалу дослідження. В історії Болгарії можна відзначити дві події, які кардинально змінили теорію і практику освіти. Перша – масові демонстрації в кінці 1989 року, які призвели до вільних виборів і падіння комунізму, друга – вступ країни до Європейського Союзу в 2007 році. Наслідком цих змін стали: декомунізація освіти, будівництво нової шкільної системи та відповідність освіти Болгарії до стандартів країн ЄС. З 1991 року Болгарія є демократичною парламентською республікою. До політичних подій освіта залишалася, як і в інших країнах Центральної та Східної Європи під впливом комуністичної ідеології та радянської педагогіки. Домінувала професійна освіта. Основними проблемами на початку 90 – х рр. ХХ ст. були: деполітизація навчальних програм, низький кваліфікаційний рівень і моральний стан вчителів, спад інтересу суспільства до професії вчителя та низькі державні витрати на освіту. Оскільки система освіти потребувала цілковитої перебудови, то в основу модернізації було покладено: традиції

болгарської системи освіти до Другої світової війни та передовий досвід європейських країн. Першим нововведенням стало у 1998 році запровадження 12-річної системи навчання, другим – розробка навчальних програм та збільшення фінансування на освіту. Незважаючи на те, що майже вся болгарська система зазнала суттєвих змін, декомунізаційні процеси, що є наслідком корупції в трьох великих секторах: державній службі, енергетиці і вищій освіті ще не закінчено¹.

Закон «Про освіту» («Закон за народната просвіту») прийнятий в 1991 році змінювався більше 20 разів. Починаючи з 2012 року у наукових колах тривають дискусії щодо прийняття нового закону «Про дошкільну й шкільну освіту» та нового Закону «Про вищу освіту». Дошкільна освіта з 3 до 6 (7) років не є обов'язковою. Дитячі садки перебувають на балансі муніципалітетів. Плата в них є варіативною і залежить від доходу родини. Обов'язкова освіта охоплює учнів віком від 7 до 16 років, іноді дитина може розпочати навчання з 6 років [2]. Навчання в державних школах є безкоштовним. Майже всі учні (99,58 %) відвідують державні школи. За статистичними даними на 2011 рік у країні діяло 68 приватних загальноосвітніх шкіл. Болгарська навчальна програма містить вісім основних предметів: болгарська мова та література, іноземні мови, математика, інформаційні технології, соціальні науки і соціальні дослідження, природничі науки та екологія, музика, мистецтво та фізична культура. Шкільна система складається з початкової школи (1-4 клас), основної (5-8 клас), середньої (9-12 клас) школи та професійних гімназій (профільні) – 9-13 (клас). У класі навчається 22 учня [3].

Після Другої світової війни в Болгарії сформувалася елітна шкільна система (мовні гімназії). Комуністична влада визнавала важливим для формування майбутньої еліти знання іноземних мов. На практиці ці школи відвідували діти партійних активістів. До 1990 року лінгвістичні школи займали високі позиції, а вступити до них можна було лише за результатами вступних іспитів. Сьогодні, до елітних шкіл належать мовні, математичні, художні і деякі професійні гімназії. В останні роки все більше шкіл пропонують учням можливість вивчати іноземні мови, тобто лінгвістична освіта перестало бути елітною.

Вища система освіти була реорганізована в середині 90-х років ХХ ст. Важливою зміною стало введення Європейської системи трансферу кредитів (ECTS) та Додатку до диплома, які полегшують мобільність студентів і визнають кваліфікації та періоди навчання в Європі. З 1995 року кількість випускників в Болгарії збільшилася від 33 тис. до 50 тис. У країні існує 51 (37 державних і 14 приватних) університет. Державні університети отримують бюджетні дотації, сума яких залежить від рівня акредитації, кількості студентів і напрямів навчання. За 4-5 років навчання у вищому державному навчальному закладі студент платить приблизно 2200 євро. Плата за навчання в приватних університетах є значно вищою. Обмежена кількість місць, різні критерії прийому студентів, висока вартість оплати за навчання сприяють виникненню корупційних механізмів. Тому кожен шостий болгарський випускник навчається за кордоном [4].

До існуючих освітніх проблем, які турбують молодь додаються ще й економічні. Болгарія має дуже високий рівень безробіття. Навіть після закінчення престижного університету випускнику дуже складно знайти робоче місце. Варто зауважити, що середня заробітна платня в країні є дуже низькою. Наприклад, лікар-початківець отримує 300 євро в місяць. У результаті багато талановитих молодих людей залишають країну, навчаючись за кордоном і сподіваючись на те, що після закінчення вищого навчального закладу їм буде легше знайти добре сплачувану роботу, ніж в своїй країні. Найбільша кількість бажаючих залишити країну спостерігається в північно-західній частини Болгарії. Проблеми безробіття та низькі зарплати хвилюють болгарську молодь. Вже впродовж двох років молоді люди намагаються вирішити ці питання за допомогою політичних протестів, які відбуваються в Софії.

Також проблемою на різних рівнях навчання є значне зменшення кількості учнів шкільного віку та короткий термін навчання в школі. З 2005-2010 рр. у більшості країн ЄС населення у віці 10-19 років скоротилося на 1,3 %. Найбільший показник (4 %) спостерігається в Болгарії, Естонії, Латвії та Румунії. Шкільний вік в Болгарії є одним з найнижчих у Європі і складає 15,6 років, у порівнянні з країнами ЄС – 17,2 (у Польщі – 18,1, в Україні – 17) [5].

У 2009 році 90 % 17-річних європейців продовжували навчання в школі, коли в Болгарії, Румунії та Мальті цей показник дорівнював 80 %. Такий стан речей пов'язаний з високим відсотком учнів, які залишають школу, зокрема це діти з груп меншин. За статистичними даними, щороку 20 тисяч болгарських учнів (близько 3 %) залишають школу. Основними причинами є:

¹ Особлива подяка за наданий матеріал зав. кафедри педагогіки Південно-західного університету імені Неофіта Рильського проф. Д. Тодоріній (Болгарія) та проф. Т. Гізі за зібраний та наданий матеріал під час стажування в університеті "Константин Преславський", (Шумен) у межах програми Erasmus Teaching Mobility (Польща).

- Економічна ситуація в родині, яка тісно пов'язана з етнічним походженням (низький рівень доходів, погані умови життя, безробіття). Діти з таких сімей змушені рано розпочинати трудову кар'єру, щоб фінансово допомогти родині.
- Етнічне походження, яке пов'язано з оцінкою культурних цінностей. Соціальні групи, в яких спостерігаються ранні шлюби, розлучення, міграція та часта зміна місця проживання не приділяють достатньої уваги школі та навчанню дітей.
- Шкільне середовище та освітні труднощі (конфлікти з учителями та учнями, відсутність мотивації, неповажне ставлення до школи, відсутність допомоги і підтримки з боку батьків) [4].

Практика свідчить, що найчастіше діти залишають навчання в школі з наступних причин: низька оцінка освітніх цінностей, фінансові проблеми в родині, негативне ставлення до навчання, школи. Для покращення ситуації Міністерством освіти і науки Болгарії запроваджено програму, яка фінансується з фондів ЄС. У її виконанні беруть участь державні та приватні навчальні заклади, освітні установи, вчителі, адміністрація шкіл, батьки та учні. Уся робота сконцентрована на дітях молодшого шкільного віку та старшокласниках (від 11 до 14 років). Мова йде про скорочення феномену відсіву учнів до 11 % [5].

Найбільше занепокоєння у освітян викликають учні з числа меншин, зокрема цигани. У Болгарії мешкає близько одного мільйона циган, серед яких 80 % живуть в умовах бідності. Показники освіченості циганських дітей у порівнянні з однолітками дуже низькі. Лише 47 % закінчують початкову школу і ще менший відсоток – мають вищу освіту. Для того щоб змінити соціальну нерівність болгарським урядом впроваджено програму «Декада інтеграції циган на 2005-2015 рр.». Її завдання полягає у зниженні міжетнічної напруженості, інтеграції учнів з різних верств суспільства в школі, створенні інтегрованих класів, у яких працюватимуть спеціально підготовлені вчителі, проведенні антидискримінаційної кампанії. Тобто школи відображають соціальні та економічні проблеми країни. Основними напрямками діяльності школи є: ліквідація цивілізаційної відсталості і вирівнювання освітніх можливостей. Шкільна освіта розглядається як шанс для соціальної інтеграції, особливо для маргінальних груп, що стикаються з численними матеріальними та культурними труднощами [6].

У Законі «Про захист дітей» («Закон за закриттям на децато») записано, що спеціальної турботи потребують дві категорії: учні з проблемами та обдаровані в навчанні, мистецтві чи спорті діти. А це означає, що спеціальної опіки та психолого-педагогічної допомоги потребують учні з особливими освітніми потребами, розвиток яких не відповідає нормам, а також учні, у яких він його перевищує. Також вказується на необхідність спеціальної професійної підготовки вчителів та спеціалістів для роботи з цією категорією учнів. З цією метою розробляються і впроваджуються в дію відповідні освітні програми. До основних, прийнятих у 2013 році належать:

1. Національна програма «Оптимізація мережі шкіл». У зв'язку зі специфічним географічним розташуванням та значним скороченням кількості дітей шкільного віку в деяких регіонах існує необхідність закриття середніх шкіл.

2. Національна програма з підвищення кваліфікації вчителів включає проведення заходів, пов'язаних з реформуванням всієї системи професійної підготовки вчителів та безкоштовним вдосконаленням професійних компетенцій вчителів в центрах підвищення кваліфікації.

3. Національна програма «Інформаційні і комунікаційні технології в школі» надає усім учням можливість працювати на комп'ютері та забезпечує вільний доступ до мережі Інтернет.

4. Національна програма «Школа – територія учнів» спрямована на створення сприятливого клімату в школі та підвищення ролі шкільного самоврядування учнів.

5. Національна програма «Модернізація професійної освіти» спрямована на адаптацію професійної освіти до потреб ринку праці та допомогу молодим людям з низькою кваліфікацією.

6. Національна програма «Турбота про кожного учня» спрямована на задоволення різноманітних освітніх потреб учнів з різного соціального середовища.

7. Національна програма «Створення сприятливої архітектури середовища» спрямована на набуття учнями знань з екологічної освіти.

8. Національна програма «Рідна мова та культура за кордоном» матеріально допомагає болгарським учням та їх родинам, які мешкають в країнах ЄС.

9. Національна програма «Школа без дозволу». Молоді люди, які мали намір продовжити навчання заочно повинні були мати дозвіл та згоду роботодавця. Розроблені та введені в дію зміни в законодавстві дозволяють молодим людям навчатися та підвищувати свій професійний рівень без згоди роботодавця.

10. Програма «Національна система зовнішньої оцінки знань» спрямована на введення єдиної національної системи зовнішньої оцінки знань учнів [7].

Однак, незважаючи на впровадження вищезазначених національних програм, Міністерство освіти і науки Болгарії сформулювало два пріоритетні напрями: перший – комп'ютеризація болгарських загальноосвітніх шкіл; другий – підвищення рівня освіченості учнів.

У 2005 році ще до вступу Болгарії в ЄС було запроваджено ряд заходів щодо комп'ютеризації шкіл. Їх мета полягає у підвищенні якості та ефективності освіти і забезпеченні загального доступу до інформаційно-комунікаційних технологій. Завдяки збільшенню фінансування середні школи були забезпечені комп'ютерами, що по-перше, скоротило кількість учнів на один комп'ютер; по-друге, учні отримали можливість доступу до мережі Інтернет; по-третє, в вищих навчальних закладах відбувається цільова підготовка вчителів з програмного забезпечення; в четвертих, були розроблені і введені в дію освітні портали для викладачів і учнів. Статистичні дані свідчать, що в середніх школах в Болгарії на один комп'ютер припадає 3,4 учня, в Україні 28 учнів, у той час як у середньому по ЄС становить 1,4. Отже, цифри підтверджують, що зникає кореляція між наявністю комп'ютерів і фінансовим становищем суспільства. У 2009 році 100 сімей в ЄС мали 86 комп'ютерів, у Польщі – 87, в Болгарії – 64. Кількість користувачів мережі Інтернет значно зросла в останнє десятиліття: Болгарія – 59, Польща – 75 і середній показник по ЄС – 79 [8], Україна посідає «третє місце з кінця» серед 160 країн [9]. У 2007 році 92 % дітей з Євросоюзу з 4 по 8 клас використовували комп'ютер у навчанні, у Болгарії, Румунії і Туреччині цей показник дорівнював – 73,3%. Слід зазначити, що в болгарських освітніх документах не прописані рекомендації з використання нових технологій як інструментів для формування міжпредметних інформаційно-комунікаційних умінь учнів у початковій та загальноосвітній школах. Ці компетенції не перевіряються також під час складання іспитів, хоча європейська комісія підкреслює і рекомендує використовувати в навчанні комп'ютери з метою забезпечення рівних можливостей та шансів в освіті.

У 2009 році майже 90% 17-річних європейців продовжували навчання в середніх закладах, тоді як шкільний вік навчання в Болгарії один з найнижчих в Європі і складає 15,6 років. Що стосується другого пріоритетного напрямку, то урядом вживаються заходи щодо збільшення кількості учнів та заохочення молоді до навчання. Основними напрямками такої діяльності є: надання учням рівного доступу до освіти; забезпечення підручниками та шкільним приладдям учнів I-IV класів в державних школах та гімназіях, оптимізація муніципальної шкільної мережі, забезпечення усіх учнів I-IV класів шкільними сніданками, підтримка батьків і тісна співпраця з ними. На низькі шкільні показники впливає також значний відсоток відсіву болгарських учнів [10].

Дані, опубліковані в 2011 році Національним інститутом статистики свідчать, що майже 20 % болгар мають принаймні закінчений перший рівень навчання. Популярними напрямками навчання є бізнес та управління. Повну вищу освіту найчастіше отримують жінки, ніж чоловіки. 43,4 % населення має середню освіту. Значні розбіжності спостерігаються у жителів міст та селищ. Так, майже три чверті населення в містах має диплом про закінчення середньої школи, тоді як у сільській місцевості лише 40,3 % [5].

Болгарські учні в міжнародних порівняльних дослідженнях мають низькі результати майже з усіх предметів. Дані з міжнародних досліджень PISA 2006 року з оцінки умінь та навичок 15-річних болгарських учнів свідчили про те, що вони мають результати нижче середнього (500) з трьох предметів: розуміння прочитаного (402), математика (413) і знання з природничих наук (434). Для подолання цих проблем в школах введено систему зовнішнього незалежного оцінювання. Іспит на атестат зрілості (Державен Зрелостен Изпит) включає складання обов'язкових предметів. Також школярі повинні обрати ще один додатковий предмет з запропонованих. Зазвичай його складають учні, які планують навчатися на престижних напрямках підготовки [11].

Щодо підготовки вчителів, то вони зобов'язані мати освіту на рівні ліценціата (для молодших класів) або магістра. Підготовка педагогічних кадрів відбувається в університетах, педагогічних училищах та приватних школах. 91,3% вчителів мають вищу освіту, більшість (84,5 %) – жінки. В болгарській системі існує п'ять кваліфікаційних категорій вчителів: учитель-стажист, учитель, старший учитель, головний учитель, учитель-методист. Для підвищення авторитету та заохочення вчителів у країні запроваджено «Національну програму з розвитку шкільництва та дошкільної освіти на 2006-2015 рр.». Її метою є створення відповідних умов для позитивної конкуренції і мотивації вчителів до роботи в школі. Програма містить записи про заохочення вчителів та їх просування по службі (адміністративні посади в державному секторі і робота в престижних державних школах. Як правило, професійне підвищення залежність від стажу роботи, освіти, професійного вдосконалення, атестації, нагород за особливий внесок в роботу школи, участі у різних формах професійної

підготовки, що проводяться в країні і за кордоном, виконання додаткових завдань і функцій в школі, а також рівня самовдосконалення. Крім того, у програмі передбачено диференціацію заробітної плати вчителів, пов'язану з результатами та успіхами учнів. Зарплата вчителя в Болгарії залежить від освіти і кваліфікації, стажу роботи та категорії [6].

Висновки за результатами дослідження, перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, болгарська система освіти зазнала серйозних перетворень після вступу країни до Європейського Союзу. Зміни відбулися на всіх рівнях навчання починаючи з дошкільної освіти і закінчуючи підготовкою вчителів. Болгарський уряд докладає максимум зусиль у вирішенні поставлених завдань, як от: комп'ютеризація болгарських загальноосвітніх шкіл та підвищення рівня освіченості учнів.

Основними проблемами болгарської педевтології є: питання підвищення рівня вчительської професії, професійного розвитку та використання технології освіти.

Список використаної літератури

1. Country Profile: Bulgaria 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lweb2.loc.gov/frd/cs/profiles/Bulgaria.pdf>
2. Закон за народната просвета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.erisee.org/downloads/2013/2/b/Education%20Law%202012%20BL.pdf>.
3. Milenkova V. Rola bułgarskich szkół elitarnych w procesie społecznej reprodukcji. / V. Milenkova // Kultura i Edukacja. – 2008. – № (66) 2. – S. 104-122.
4. Nonchev, A. (2007). Reasons for Children Dropping Out of School in Bulgaria. Sofia: UNICEF, Publishing House „East-West” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.academicforum.eu/afon2010/en/cv_nonchev1.php.
5. Kluczowe dane o edukacji w Europie 2012 (2012). EACEA, Eurydice. Warszawa: Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji [Електронний ресурс]. – Режим – доступу : [www.eurydice.org.pl/sites/eurydice.org.pl/files/KD_2012_PL.pdf](http://www.eurydice.org/pl/sites/eurydice.org.pl/files/KD_2012_PL.pdf).
6. Eurydice Bulgaria [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/eurybase_en.php.
7. Национални програми за 2013 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minedu.government.bg/left_menu/projects.
8. Kluczowe dane o kształceniu i innowacjach z zastosowaniem technologii informacyjno-komunikacyjnych w szkołach w Europie. Wydanie 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eurydice.org/pl/sites/eurydice.org.pl/files/KD_ict_PL.pdf.
9. В Україні на 28 учнів припадає 1 комп'ютер, – гендиректор «Майкрософт Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2012/11/30/381559>.
10. Peer Review on Early School Leaving – Bulgaria. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/education/school-education/peer_en.htm.
11. PISA International Report 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisa2006/42025182.pdf>.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2014

Е. А. Бочарова

Горловский институт иностранных языков Государственного высшего учебного заведения «Донбасский государственный педагогический университет»

Болгарская система образования: актуальные вопросы и пути их решения

В статье рассмотрены особенности болгарской системы образования. Автором определены основные проблемы, которые негативно влияют на развитие образования, а именно: существенное уменьшение количества учеников, что связано с демографическим кризисом в стране и короткий срок обучения в школе. Для преодоления вышеуказанных причин в стране разработаны и внедрены программы: «Школа – территория учеников», «Модернизация профессионального образования», «Забота о каждом ученике», «Родной язык и литература за границей» и т.д. Особое внимание уделяется подготовке учителей, компьютеризации школ и повышению уровня знаний учеников.

Ключевые слова: система образования, модернизация, демографический кризис, количество учеников, выпускники, адаптация системы образования, подготовка учителей, поощрения и мотивация.

О. Bocharova

Horlivka Institute for Foreign Languages of the State Higher Educational Establishment «Donbas State Pedagogical University».

Bulgarian Education System: Current Problems and Ways of their Solution

After the accession of Bulgaria to the European Union the education system has undergone a major transformation. Changes have occurred at all levels of education starting from pre-school to teacher training. The article considers the features of the Bulgarian educational system. The author defines the main problems, which affect the development of education: a significant decrease in the number of students and short-term training in school. Problem in the country is high level of unemployment. After graduating from the prestigious University for a graduate it is very difficult to find a job, and a salary is very low, so many talented young people leave the country, studying abroad and hoping that after the graduation they will get a well-paid job easier than in their country.

To overcome the above-mentioned reasons the country has developed and introduced a number of programs, such as: «School - the territory of pupils», «Modernization of professional education», «Care for each student», «Creating an enabling architecture environment», «Native language and culture abroad» and others. Special attention is paid to the training of teachers, computerization of schools and raising the level of knowledge of students. On computerization of schools, the country implemented a number of measures aimed at improving the quality and efficiency of education and provided general access to the information and communication technologies. To enhance the status of teachers in the country the «national program on development of school education and pre-school education for 2006-2015» had been adopted. Its aim is to create appropriate conditions for positive competition and motivation of teachers to work in the educational process.

Keywords: *system of education, modernization, demographic crisis, spending on education, number of students, graduates, to adapt the education system, teacher training, promotion and motivation.*